

Cristian MOROIANU
Universitatea din București

PLEONASME ETIMOLOGICE⁴

În câteva din contribuțiile mele anterioare, am adus în discuție abordarea formală a relațiilor semantice, cu accent asupra situațiilor în care cuvintele motivate structural stabilesc asemenea relații prin construirea lor, directă sau indirectă, în interiorul aceleiași limbi, de la aceeași bază lexicală, sau prin proveniența lor, directă sau indirectă, din aceeași limbă sau din surse externe diferite, de la baze raportabile la aceeași rădăcină, eventual prin combinarea celor două situații, la care se adaugă creațiile, de asemenea înrudite etimologic, după modele externe analizabile. În primul caz, am vorbit despre sinonime, antonime, paronime sau omonime interne, prin definiție analizabile sau motivate structural, care aparțin aceleiași familii lexicale, eventual aceleiași familii lexico-etimologice, iar în cel de-al doilea caz, am vorbit despre sinonime, antonime, paronime externe (împrumuturi mai mult sau mai puțin analizabile formal), care aparțin aceleiași familii etimologice. Aș putea unifica toate aceste situații sub denumirea generică de relații semantice etimologice, care să cuprindă, așadar, sinonimia, antonimia, paronimia și omonimia etimologică, cu condiția minimală a existenței unei relații de înrudire originară (cel puțin) formală între două sau mai multe unități lingvistice. În alți termeni, relațiile semantice motivate etimologic au fost numite și relații homolexe, care au, așadar, un nucleu lexical comun, prin opoziție cu cele heterolexe, construite de la baze lexicale diferite ca origine [1]. Am insistat asupra acestei analize inclusiv cu argumentul că, prin punerea în evidență a acestui tip de relații, voi putea evidenția modalitățile prin care cuvintele se leagă unele de altele, se presupun și se „cheamă” în mintea vorbitorilor, se construiesc prin analogie și alcătuiesc (micro)sisteme lexicale care dau vocabularului, atât la nivel sincron, cât și diacronic, coerență, regularitate și dinamism. Prin analogie și în contextul exercițiului didactic privitor la problemele de

---

⁴ Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun – Lexic specializat*, 19-20 mai 2017.

normă și, mai ales, de deviere de la normă, am ajuns, în continuarea firească a atracției, confuziei și substituției paronimice, inclusiv din rațiuni de etimologie, la pleonasm și la modalitățile lui de realizare formală. Am constatat că și pleonasmul are atât latura, cât și explicațiile lui etimologice, explicații care dau naștere, de altfel, unor ezități în definirea lui din acest punct de vedere. Așa-numitul „pleonasm etimologic”, prezent - ca realitate și ca frazeologism - cel puțin în franceză (cf. *pleonasme étymologique*) și, mai rar, în italiană (cf. *pleonasma etimologico*) a fost definit, pe de o parte, din punctul de vedere al alăturării redundante a unor componente lingvistice înrudite ca origine, și, pe de altă parte, din punctul de vedere al dificultăților de cunoaștere și, în consecință, de relaționare etimologică a acestora, dificultăți explicabile până la un punct și surmontabile numai printr-o solidă educație lingvistică.

În ceea ce ne privește, înțelegem prin pleonasm etimologic, în sens larg, o structură sintactică alcătuită din cel puțin două componente lexicale care aparțin aceleiași familii etimologice și a căror alăturare este - indiferent de rațiunea construirii sale - redundantă din punct de vedere semantic [2]. Prin comparație, pleonasmul neetimologic (sau, altfel spus, heterolex) reprezintă alăturarea redundantă din punct de vedere semantic - în diverse combinații - a două sau mai multe cuvinte diferite ca origine. Această definiție concordă cu cea prezentă în lingvistica franceză, spre exemplu, deși am constatat, și acolo, ca și la noi, de altfel, mirabile devieri și inconsecvențe [3].

Câteva comentarii / precizări sunt necesare pentru a circumscrie mai bine conținutul acestei unități frazeologice:

a) pot avea caracter „etimologic” atât pleonasmul lexical (alcătuite din două sau mai multe cuvinte, nume comune sau proprii [*Gheorghe Gheorghiu, Tudorel Toader, Săndel Alexandru* etc.]), pleonasmul frazeologic (obținute, de regulă prin contaminație, din două unități frazeologice, pleonasmul lexico-frazeologic (obținute, prin atracție sinonimică, din combinarea unei unități lexicale cu una frazeologică), cât și pleonasmul gramaticale (acestea din urmă, la rândul lor, morfologice sau sintactice);

b) pleonasmul etimologic nu are în vedere, în primul rând, caracterul său latent, istoric sau diacronic, așa cum este înțeles de multe ori, atât la noi [4], cât și în alte limbi de cultură, ci presupune alăturarea, alipirea sau combinarea unor unități, aceleiași sau diferite ca unități lingvistice, dar care aparțin aceleiași familii lexicale, în sensul cel mai larg;

c) spre deosebire de pleonasmul care nu presupune nicio relație de înrudire, parțială sau totală, între elementele componente, pleonasmul etimologic are, de multe ori, caracter tolerabil sau fatal, determinat de

relativizarea, generalizarea sau evoluția sensurilor elementelor componente, pe de o parte, și caracter stilistic, de întărire a unei idei, determinat, de asemenea, de „atenuarea” evaluării etimologice de ordin structural, pe de altă parte. Din această perspectivă, pleonasmul etimologic reprezintă o dovadă a evoluției semantice a cuvintelor și a caracterului istoric al limbii, ca și o dovadă a dorinței vorbitorilor de a valorifica exprimarea mesajului exclusiv la nivel sincron, în dependență de cunoștințele lor momentane și de intenția de comunicare.

Diversele explicații care pot fi date utilizării pleonasmelor etimologice trebuie privite, în mare măsură, complementar sau cumulativ, din perspectivă preponderent pragmatică.

Cea mai importantă și mai cuprinzătoare explicație a folosirii unor pleonasm etimologice ar fi, după părerea noastră, **absența cunoștințelor referitoare la etimologia indirectă unică a cuvintelor puse în relație, completată, obligatoriu, de indiferența vorbitorilor față de originea respectivelor cuvinte.** Această explicație este valabilă mai ales în ceea ce privește combinarea unui cuvânt mai vechi cu unul neologic de tipul *alegeri electorale* (cărui Rodica Zafiu îi găsește cel mult un rol de inutilă dezambiguizare) [5], *altitudine înaltă* (cu sute de ocurențe pe Google, cf. fr. *haute altitude*, combinație devenită astăzi aproape obligatorie prin pierderea sensului etimologic al substantivului, care a creat, cu același succes, opusul paradoxal *altitudine joasă*, cf. fr. *basse altitude*), *a aniversa un număr de ani, a asigura securitatea* (cf. fr. *assurer la sécurité*), *a avansa înainte* (construcție mai mult auzită decât scrisă, explicabilă prin evoluția diferită a etimonului latin comun *ante* în franceză, respectiv în română), *a comemora memoria cuiva* (frecvent întâlnit pe Internet și greu explicabil, dată fiind asemănarea mare dintre componente: rămâne, eventual, valabilă dorința unei formulări considerate mai „culte” și existența lui în fr.: *commémorer la mémoire de ...*) [6], *dezvoltare evolutivă* (scuzabil datorată dificultății de explicare a originii verbului), *diurnă zilnică/pe zi*, cu aceeași explicație ca și pentru „avansarea înainte”, *limonadă de lămâie* (din cauza atenuării sensului specific al lui limonadă, definită inclusiv în DEX s.v. ca „băutură răcoritoare făcută din zeamă de lămâie (sau de un înlocuitor al ei), apă și zahăr; citronadă; (pr gener.) băutură răcoritoare gazoasă preparată cu sirop de fructe” [7], *a multiplica în mai multe părți* (cu accentul exclusiv pe sensul verbului, înțeles ca „a împărți”), *poate fi posibil, trei trimestre* etc. În ceea ce privește combinațiile de două sau mai multe neologisme, folosirea cu relativă libertate a acestora rezultă din evoluția formală a componentelor realizată în limbile-sursă, cu reflex asupra evaluării implicite a conținuturilor de către vorbitori (de altfel, unele dintre ele au fost împrumutate): *formă*

amorfă, interior intim (cf. fr. *intérieur intime*), *jurnal cotidian* (cf. fr. *journal quotidien*), *salvamontist montan* (incredibil, dar întâlnit cu două atestări pe Internet), *tricou tricostat, vervă verbală* (explicabil prin necunoașterea sensului etimologic și a originii lui *vervă*, reflex, prin franceză, al lat. *verba*, pl. lui *verbum*, bază derivativă a lat. *verbalis*), *ziar cotidian* (calc frazeologic după fr. *journal quotidien*) etc. Unele dintre acestea sunt blamabile (*alegeri electorale, diurnă pe zi, a avansa înainte, a comemora memoria cuiva, salvamontist montan* etc.), în timp ce altele au devenit tolerabile și chiar uzitate atât prin pierderea specificității semantice a uneia dintre componente, cât și prin ruperea relației lor etimologice (*interior intim, jurnal/ziar cotidian* etc.). În cazul unui exemplu de tipul *calorifere calde*, deși strict lingvistic poate fi considerat un pleonasm etimologic, în realitate este o construcție perfect valabilă: caloriferele, construite ca „purtătoare de căldură”, pot fi, în mod obiectiv, atât calde, cât, la un moment dat, și reci.

Dezinteresul față de originea cuvintelor și luarea în considerare exclusiv a sensurilor „sincronice”, eventual figurate etc. determină folosirea unor structuri pleonastice ca *diseminarea semințelor* [8], în care *diseminare* este folosit cu sensul generalizat de „împrăștiere, răspândire (în toate părțile)”, cel mai cunoscut și mai frecvent întrebuintat, deși sensul etimologic (devenit, astăzi, special), este acela de „răspândire pe cale naturală a semințelor, fructelor, polenului etc. în momentul maturizării lor” [9], sau *constelația stelelor*, în care *constelație* a ajuns să însemne, metaforic, și „grup de persoane ilustre, pleiadă”: „În ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, o constelație de stele literare și științifice a apărut pe cerul Europei” [*Cărarea secretă. Cartea clasică despre meditație*, de Paul Brunton, 2016, <https://books.google.ro/books?isbn=9734663445>], www.roarmy.ro/noua-constelatie-de-stele-pe-cerul-institutiilor-din-domeniul-apararii/etc. [10] Este vorba, așadar, despre pierderea, atenuarea sau izolarea sensurilor concrete, primare, ale cuvintelor, fapt care duce la posibilitatea determinării lor suplimentare în numele unei dezambiguizări semantice (nejustificată istoric, dar simțită ca necesară în sincronie). La fel se întâmplă și cu sintagme alcătuite, de asemenea, dintr-un component principal neologic și unul, secundar, vechi, de tipul *a epila/depila părul (de prisos)*, cu atât mai mult cu cât este o destul de mare distanță formală între cuvintele moștenite și derivatele lor împrumutate (*păr vs epila/depila*, ambele provenite din etimoane formate, primul în franceză și al doilea în latină, de la lat. *pilus* „păr”). Distanța formală mare între un cuvânt moștenit și unul împrumutat a făcut posibilă, de altfel, și apariția pleonasmului *mijloace mass-media*, în care *media* reflectă, prin intermediul englezei, pl. lat. al lui *medium*,

substantivizat din adj. *medius*, *-ia*, *-ium* „de mijloc, median”, regăsit și în rom. *mijloace*, pl. lui *mijloc*, moștenit din lat. *medius locus*. Exprimare redundantă, etimologic vorbind, este și în cazul sintagmei *mijlocul locului*, destul de frecvent întâlnită în texte de diverse facturi:

„În mijlocul acestui loc de liniște de azi, în mijlocul locului de trădare de odinioară, se înalță o biserică majestoasă, cu minunate vitrouri, aparținând franciscanilor, ...” (Mihai Tican Rumano, *Sub soarele Africii răsăritene*, 2015, <https://books.google.ro/books?isbn=9734657100>),

„În 4 noiembrie, cincizeci de muncitori săpară în mijlocul locului împrejmuit cu palisade, adică în partea superioară a Stone’s Hillului, o gaură circulară, largă de ...” (Jules Verne, *De la Pământ la Lună*, <https://books.google.ro/books?isbn=973701247X>),

„Pe lângă că au tăiat și depozitat lemne, mașinile și utilajele au distrus locul creând un drum pe mijlocul locului.” (<https://m.avocatnet.ro/forum/discutie.../incalcarea-si-distrugerea-proprietatii.html>, publicat pe 10. febr. 2017),

„Cuviosul Irinarh a observat că s-a pogorât din cer o lumină ca o văpaie de foc, în chip de stâlp, peste un brad care era mai mare în mijlocul locului.” (<https://doxologia.ro/locuri-de-pelerinaj/horaita-manastirea-ridicata-pe-locul-stalpului-de-foc-pogorat-din-cer>, publicat pe 3 aprilie 2017) etc.

Alăturarea acestor două cuvinte probează atât „pierderea” conștiinței sensului structural al lui *mijloc*, cât și dorința vorbitorilor de a fi cât mai expliciti, alături de necesități de ordin sintactic, respectiv complinirea prin determinanți. În aceeași situație se află și construcțiile *destul de sătul*, la fel de frecvent întâlnită, firească în contextul în care adverbul *destul* s-a gramaticalizat, s-a delexicalizat, cel puțin în privința sensului său structural (compus din *de* + *sătul*), în ziua de azi, comparabil cu fr. *au jour d'aujourd'hui* [11], și obișnuit cu *obiceiuri/dezobișnuit de obiceiuri*, ale cărei componente, deși fac parte din aceeași familie etimologică cu origine slavă, nu mai sunt puse în relație de rudenie. Pierderea relației derivative interne între bază și creațiile de la ea este vizibilă și în construcțiile interne de tipul *fă, fată, fă* (eventual *bă, băiete*), *faptă făcută, ardeul arde, usturoiul ustură* etc., intrate în uz, iar condiționările gramaticale au permis lăsarea pe plan secund chiar a unei relații de cvasiidentitate formală (vezi, spre exemplu, *deținuți ținuți în condiții grele*, ~ *ținuți în penitenciare de maximă securitate*, ~ *ținuți în lanțuri*, ~ *ținuți în custodie*, ~ *ținuți departe de piața muncii*, ~ *ținuți în carantină* etc.).

O altă explicație a producerii pleonasmelor etimologice, discutată de toți cei care au analizat fenomenul exprimării pleonastice în general, ar fi **dorința vorbitorului de a accentua ideea exprimată cu ajutorul unui**

determinant, fenomen observabil și la nivelul altor limbi [12]. Spre exemplu, *arșiță arzătoare* (expresie frecvent întâlnită) se poate explica, în primul rând, prin indiferența obiectivă și, până la un punct, firească a vorbitorului față de originea cuvintelor folosite (*arșiță*, moștenit din lat. *arsicia, din aceeași rădăcină cu lat. *ardere*, moștenit în rom. *ardere*, baza derivativă a adj. *arzător*), în al doilea rând, prin depărtarea formală a celor două cuvinte aparținând aceleiași familii etimologice și, în al treilea rând, cel puțin la fel de important, prin intenția de marcare - simțită ca necesară - a intensității căldurii. Alte exemple similare sunt *adevărul adevărat* (calc după fr. *la vérité vraie*), *antreul de la intrare*, în care determinarea, deși superfluă datorită sensului de „intrare” al lui *antreu*, este „simțită” ca utilă din punct de vedere semantic, *crucificat pe cruce*, pleonasm întâlnit în texte cu conținut preponderent religios, *diagramă grafică* (cf. fr. *diagramme graphique*, destul de prezentă în mediul online), *a eradica din rădăcină*, cu insistență asupra acțiunii de a elimina până la capăt și cu necunoașterea faptului că a eradica înseamnă, etimologic, „a smulge din rădăcină”, *fin rafinement*, pleonasm datorat, de asemenea, insistenței printr-un adjectiv, chiar dacă acesta este deja inclus în substantivul *rafinement* (din fr. *raffinement*, der. abstract din *raffiner*, der. intensiv din *affiner*, der. din *a-* + *fin* + *-er*), completat de sintagma *finețe rafinată*, cu aceeași explicație, *manuscris de mână*, *partaj între părți*, *prima prioritate* [cf. fr. *première priorité*], *probă probatorie* [cf. și fr. (*une*) *preuve probante*], *reședință rezidențială*, *saleuri sărate*, *stare statică* [cf. și fr. *état statique*, considerat „pléonasmes étymologique”] etc. [13]

Atenuarea sau pierderea relației etimologice - formale și semantice - dintre elementele componente ale unei alăturări sintactice se întâlnește și în cazul dubletelor etimologice de tipul substantiv + adjectiv, indiferent de vechimea sau modalitățile de pătrundere în limbă: *bărbat bărbos*, *bătrân veteran*, *liliac lila*, *mascul macho*, *pustă pustie*, *ruj roșu*, *salată sărată*, *tânăr tandru*, *varză verde* etc. Exemplele citate mai sus - cele mai multe, pleonasme latente în sensul folosit de Rodica Zafiu - cumulează explicațiile anterioare: sunt mai mult sau mai puțin diferite formal, au cunoscut în limbile de origine modificări de ordin morfologic și, implicit, semantic (*bătrân veteran*, *tânăr tandru*, *varză verde*), se folosesc alăturate atât din motive denotative, de individualizare a sensului (vezi exemplele anterioare), cât și din motive de sonoritate (*pustă pustie*, vezi *Inima mea pustie ca pusta pustie*, din vol. de poezii „Asta nu e viața mea”, de Marta Petreu, 2014), substantivul centru se desemantizează (*ruj roșu*, *salată sărată*) etc. Calitatea lor de pleonasme, dacă vrem să le numim astfel, este artificială prin faptul că istoria în spații diferite a depărtat, nuanțat, particularizat etimonul comun în cuvinte având

propria lor istorie: bărbații pot fi bărboși sau nu (ceea ce este la fel de firesc cu faptul că unele femei pot fi bărbate, unii copii sunt deja maturi etc.), veteranii sunt, de regulă, bătrâni, e adevărat, deși, spre exemplu, veteranii americani răniți sau lăsați la vatră după campanii duse departe sunt, cei mai mulți, încă tineri), liliacul poate fi lila, dar și galben sau roz, există numeroase culori și nuanțe de ruj, sau cel puțin așa ne spun specialiștii în domeniu, există varză roșie, iar tinerii, din păcate, nu sunt întotdeauna tandri etc. Fără nicio intenție, adăugarea adjectivului vine să particularizeze sau să compenseze pierderile semantice suferite de substantivul determinat și să „refacă” astfel, prin cumul, semantismul original.

Un tip particular de pleonasm etimologic este acela „condiționat” de obligativitatea și de firescul integrării cuvintelor într-un enunț sintactic. În contexte de tipul *a se interpune între...* (cf. și fr. *s'interposer entre...*), *a interveni între...*, *a coexista cu ...*, *a (se) compara cu ...*, *a conlocui cu...*, *a conlucra cu ...*, *a consensualiza/a fi în consens cu ...*, *a se combina cu...*, *a conveni cu ...*, *a încărca în...*, *a închide în ...*, *a se înconjură cu...*, *a se împărți în...*, *a se despărți de...*, *a se încrede în ...* [14], *a îndesa în ...*, *a intra în...*, *a intercala între...*, *întrevedere între ...*, folosirea verbelor citate cere cu necesitate prezența unor prepoziții care, deși fac parte - mai mult sau mai puțin vizibil - din structura acestora, cunosc, simultan cu un grad integrat de lexicalizare, un tip particular de delexicalizare funcțională. Nu face parte din această categorie, spre exemplu, pleonasmul, de data asta autentic și dublu, *a se interconecta între ele*, care poate fi evitat prin folosirea verbului simplu *conecta*, respectiv *a se conecta între ele*.

Este importantă, de asemenea, diferențierea structurilor pleonastice autentice - prin definiție dependente de o anumită grijă față de exprimare - de procedeul stilistic al figurii etimologice, utilizat fie din rațiuni retorice sau expresive, intenționate sau doar intuitive, fie dintr-o minimă comoditate: *a-și dori o dorință*, *a-și trăi traiul* [it. *vivere la vita*], *a bea o băutură/a mânca o mâncare*, *a cânta un cântec*, *a visa un vis* [it. *sognare sogni*], *în vecii vecilor*, *zarea zorilor*, *zorii zărilor*, *mama mă-sii* etc. Dacă nu există asemenea asumări ale exprimării [15], iar redundanța folosirii unui determinant prezent deja în structura regentului derivă din dorința de accentuare a mesajului, simțit ca insuficient din cauza pierderii simțului etimologic, atunci vorbim despre „pleonasmul formării cuvintelor”, numit astfel de Mioara Avram, în varianta lui etimologică (vezi exemple ca *a îndoi în două*, *a se îndrepta drept spre ceva/cineva*, *a se înfățișa în fața cuiva*, *dezrobirea robilor*, *a fi despăgubit de pagubă*, *a împovăra cu poveri pe cineva* etc.).

Redundanța construcțiilor pleonastice este fie de ordin semantic, fie de ordin funcțional, fie de ambele feluri, deci cele mai multe dintre

pleonasmе, etimologice sau nu, au caracter redundant. Excepție fac, din punctul de vedere al structurii de suprafață, contaminațiile lexicale sau (lexico-) frazeologice a căror finalitate este reprezentată de contopirea a două unități sinonimice care aparțin aceleiași familii: *te pupic* < *te pup* + *îți dau un pupic*; *de astfel* < *astfel* + *de altfel*; *fără o îndoială* < *fără îndoială* + *fără nicio îndoială*; *în decursul săptămânii (viitoare)* < *în decurs de o săptămână* + *în cursul săptămânii (viitoare)*; *coptătură „coptură, puroi”* (din *coptură* + *cocătură*) [16], *îndurerător* < *înduioșător* + *îndurerat*, *înfuriat* (din *înfuriat* + *furios*), *nițicuș* (din *nițică* + *nițeluș*), *sumeteca* (din *sumete* [lat. *summitere*] + *sumeca* [din *sumete* + *sufleca*]) etc. Chiar și aici, însă, unele exemple - mai ales contaminări frazeologice - pot avea o structură formală și, implicit, semantică redundantă: *acum în urmă cu câțiva ani/acum câțiva ani în urmă* (din *acum câțiva ani* + *în urmă cu câțiva ani*), *de câțiva ani buni* (din *de câțiva ani* + *de ani buni*) [17], *pe de cealaltă parte* (din *pe de altă parte* + *de cealaltă parte*) etc.

În concluzie, se poate spune că pleonasmеle etimologice sunt, în primul rând, rezultatul ignoranței etimologice din partea vorbitorilor cu oarecare instrucție, cumulat cu distribuirea exclusivă a atenției lor către un conținut dorit cât mai veridic, în dauna preocupării pentru aspectul formal și relațional al enunțului. Indiferent de situațiile posibile: fie că suntem obligați să ne subordonăm uzului, în forme absolut justificate comunicațional, fie că ne schimbăm din mers opțiunile de exprimare (prin contaminare sinonimică), fie că vrem să fim mai expresivi sau, pur și simplu, să părem mai culți, rămâne prioritară pentru orice om cu adevărat educat atenția pentru o exprimare asumată, conștientă și îngrijită, pentru că, așa cum se știe, cultura lingvistică este cartea de vizită cea mai importantă a fiecăruia.

NOTE:

1. Pentru antonime, vezi Richard Sârбу, *Antonimia lexicală în limba română*, Timișoara, Editura Facla, 1977, p. 129-144.
2. Definiția este similară, în esență, cu cea dată de Mioara Avram, în vol. *Probleme ale exprimării corecte*, București, Editura Academiei, 1987, p. 225: „folosirea alăturată a unor cuvinte înrudite, dintre care unul în cuprinde pe celălalt va origine și ca sens”: *aniversarea unor ani, fin rafinament* etc. În articolul următor, intitulat „Tot despre pleonasmе”, autoarea comentează situații în care legătura etimologică nu mai este atât de vizibilă (p. 226): *soluții corespunzătoare rezolvării diferitelor probleme, culesul recoltei* etc.

3. Spre exemplu, iată o confuzie întâlnită chiar în DHLF, coordonat de Alain Rey, s.v. *mante*¹, unde se consideră creația internă *mante religieuse* „un pleonasm etimologic, determinat de scurtimea substantivului-bază și de riscul de coliziune omonimică. Fr. *mante*¹ provine din lat. sav. *mantis*, din gr. *mantis* „profet”, nume de plantă, de diverse animale, în mod particular al insectei citate mai sus (*mante religieuse*). În alte locuri, însă, exemplele sunt corecte: „(...) D’où il ressort que « le chiffre zéro » est un pléonasmе étymologique (mais un pléonasmе admis, puisqu’il s’agit de jumeaux dont chacun se démarque de l’autre par une subtilité de sens). Remarquons que l’arabe avait puisé dans le grec une partie de son vocabulaire”. [http://www.achyra.org/francais/viewtopic.php?t=4595]; „ Originalité ‘française’: après être passé en Alsace donc, puis s’être frotté au langage des Francs, Dietrich va ‘s’assécher’ en...Thierry (théot-ric, puis thé-ry, puis thierry!), ce qui nous donnera le prénom bien connu. Les éventuels Thierry Dietrich représentent donc un pléonasmе, étymologique s’entend”. [http://www.etymo-logique.com/le-mot-du-jour/personnalites/diesel-rudolf/]. Confuzia este, după părerea noastră, următoarea: se consideră pleonasmе etimologice cele a căror echivalență semantică se explică la nivelul unor limbi diferite și care presupun, în consecință, dificultăți etimologice mai pronunțate (vezi *gauche sinistre, peuple vulgaire, démocratie populaire, belle calligraphie, passion douloureuse, caractère moral* etc.).
4. Pentru o asemenea interpretare, vezi ELR s.v., unde sunt incluse, în mod riscant, în categoria pleonasmelor „etimologice” sau „latente”, exemple ca *mujdei de usturoi, ortografie corectă* sau *caligrafie frumoasă*, cu explicația că sensul etimologic este „de obicei netransparent pentru vorbitorii obișnuiți”.
5. <http://dilemaveche.ro/sectiune/tilc-show/articol/alegeri-electorale>
6. Vezi și *placă comemorativă în memoria...*, exemplu citat, alături de multe altele, de Doina Dascălu în *Dicționar de pleonasmе*, București, Editura Vox, 1997.
7. În mod similar, vezi și *vișinată de vișine*, expresie care, cu intenție metaforică, a devenit inclusiv titlu de comedie, scrisă de Cornel Udrea: „Dar combinația de fructe din titlul piesei este a lui Cornel Udrea și reprezintă amestecul de idei și oferte din text. Nu mai există demult comedie pură, vișinată de vișine ci comedie impură, vișinată de afine, acru și dulce, râs și plâns” (<https://www.teatrul-azi.ro/petrosani/cornel-udrea-devine-celebru-la-petrosani-de-mircea-ghitulescu-visitata-de-afine-de-cornel-udrea>).
8. Vezi și fr. *disséminer sa semence* (*pléonasmе étymologique*).
9. *Diseminare* este adaptare a fr. *dissémination*, din lat. *disseminatio*, -onis, derivat, la origine, din *semen*, -ntis „sămânță”.
10. Vezi, cu aceeași explicație, și pleonasmеle *dezumanizarea oamenilor, posibilitatea de a putea* etc.
11. De altfel, *aujourd'hui* este el însuși un pleonasm: "hui" înseamnă "în această zi".
12. Pentru pleonasmеle de origine franceză prezente în română, vezi, cu explicații și exemple, vezi trei articole ale lui Theodor Hristea, intitulate „Pleonasmе

- de origine franceză”, adunate în *Varietăți lingvistice*, vol. I, culegere de articole publicată la București în 1994.
13. Unele dintre acestea sunt discutate de Theodor Hristea în art. „Latina și importanța ei pentru realizarea unei exprimări literare”, publicat în vol. *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, vol. II, coord.: Gabriela Pană Dindelegan, București, Editura Universității din București, 2003, unde autorul le explică „măcar în parte, prin insuficienta stăpânire a limbii latine și, în general, a unor cunoștințe etimologice elementare”, p. 281. Vezi și Doina Dascălu, *op. cit.*, s.v. De altfel, unele pleonasmе etimologice sunt create intenționat, cu scopul de a desconsidera obiceiurile lingvistice păguboase ale unora (vezi, în acest sens, pleonasmul *ambii amândoi*: „Croitoru, domnul care îi combate pe ambii amândoi, cum zic băieții de cartier, nu e oarecine” (<http://www2.gandul.info/puterea-gandului/iadul-crizei-in-trei-variante-6431025>, text publicat pe 18 iunie 2010), „Ei, asta pare să fi curmat amorul, pentru că ambii amândoi o ieșit ca superlavabilu de la audieri, mirați peste măsură cum de s-o aflat” (<https://www.7est.ro/7-fara-un-sfert/.../211980-amoru-i-chior-numai-pe-intuneric.html>, publicat pe 23 martie 2017), „incat daca nu sunteti casatoriti nu puteti cumpara decat ori unul ori celalalt chiar daca in contractul de credit apareti ambii amandoi” (www.avocatnet.ro/content/.../topicID_68578/Antecontract-vanzare-cumpare.html, publicat pe 19 noiembrie 2009), „Practic, Lucan si Ungureanu sunt acum ambii amandoi doctori. Si tot nu va fi de ajuns realizarea lui Ungureanu. Invidia are picioare scurte” (<http://www.ziardecluj.ro/n-o-sa-iti-vina-sa-crezi-ce-palma-i-dat-emanuel-ungureanu-lui-mihai-lucan-cat-tupeu-pe-acest-om>, publicat pe 26 septembrie 2016), „Ambii amândoi” au făcut parte din aparatul de propagandă al acestui Göebels slătinean (Darius Vâlcov) și „ambii amândoi” au promovat de sub mantia lui „de cavaler al adevărului și dreptății” pe contrasens” (<http://linia1.ro/oracolul-din-delphi-daca-nu-voi-vota-cu-balasa-voi-vota-cu-mot-sau-invers/>, publicat pe 17 februarie 2016) etc.
  14. Vezi în DA, s.v. încrede, unde este citat un dublu pleonasm: „Nu se putea încrede numai în credința monarhului” (Reteganul, P. IV, 31/35).
  15. Vezi spre exemplu, următorul citat: „Gabriel Matzneff, dans un beau pléonasmе étymologique, parle au demeurant, en évoquant un personnage qui ne peut se mentir à lui-même de « l’intime de son intime ». Cette recatégorisation grammaticale, dans une certaine mesure, développe un effet néologique” (<https://itineraires.revues.org/585>)
  16. Exemplu citat de Cosmin Căprioară în art. „Cazuri de etimologie populară și de contaminare în limbajul medical popular românesc”, publicat în vol. *Studia linguistica et philologica. Omagiu profesorului N. Saramandu la 70 de ani*, editor: Manuela Nevaci, București, Editura Universității din București, 2011, p. 168.

17. Exemplu de față poate avea atât o lecțiune care trimite spre redundanță semantică (dacă adj. neh. *cățiva* înseamnă, cu un anumit ton, „mulți, destui”), cât și una care trimite spre contradicție semantică (dacă același adj. înseamnă „puțini, oarecâți”).

BIBLIOGRAFIE:

- Avram, Mioara, (1987). *Probleme ale exprimării corecte*, București, Editura Academiei.
- Căprioară, Cosmin, (2011). „Cazuri de etimologie populară și de contaminare în limbajul medical popular românesc”, în vol. *Studia linguistica et philologica. Omagiu profesorului N. Saramandu la 70 de ani*, editor: Manuela Nevaci, București, Editura Universității din București, p. 163-171.
- DA (1934). *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul II. Partea I: F-I, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională.
- Dascălu, Doina, (1997). *Dicționar de pleonasm*, București, Editura Vox, 1997.
- DEX (1975). *Dicționarul explicativ al limbii române*. Conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche, București, Editura Academiei, 1975. Ediția a II-a, revăzută și adăugită (conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, dr. Lucreția Mares), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.
- DHLF (1992). *Dictionnaire historique de la langue française*, coord. Alain Rey, Paris, Dictionnaires Le Robert, 1992.
- DLR (1994). *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactorii responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Tomul X. Partea 5-a. Litera S (Spongiar-Swing), București, Editura Academiei Române, 1994.
- ELR (2001). *Enciclopedia limbii române*, coord. Marius Sala, București, Univers Enciclopedic, 2001.
- Hristea, Theodor (1994). *Varietăți lingvistice*, vol. I, București, 1994.
- Hristea, Theodor (2003). „Latina și importanța ei pentru realizarea unei exprimări literare”, în vol. *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, vol. II, coord.: Gabriela Pană Dindelegan, București, Editura Universității din București, 2003, p. 263-289.
- Sârbu, Richard, (1977). *Antonimia lexicală în limba română*, Timișoara, Editura Facla.

BIBLIOGRAFIE ONLINE :

- <http://www.achyra.org/francais/viewtopic.php?t=4595>
<http://www.etymo-logique.com/le-mot-du-jour/personnalites/diesel-rudolf/>
<http://dilemaveche.ro/sectiune/tilc-show/articol/alegeri-electorale>

<https://www.teatrul-azi.ro/petrosani/cornel-udrea-devine-celebru-la-petrosani-de-mircea-ghitulescu-vasinata-de-afine-de-cornel-udrea>
<https://books.google.ro/books?isbn=9734663445>
www.roarmy.ro/noua-constelatie-de-stele-pe-cerul-institutiilor-din-domeniul-apararii
<https://books.google.ro/books?isbn=9734657100>
<https://books.google.ro/books?isbn=973701247X>
<https://m.avocatnet.ro/forum/discutie.../incalzirea-si-distrugetea-proprietatii.html>
<https://doxologia.ro/locuri-de-pelerinaj/horaita-manastirea-ridicata-pe-locul-stalpului-de-foc-pogorat-din-cer>
<http://www2.gandul.info/puterea-gandului/iadul-crizei-in-trei-variante-6431025>
<https://www.7est.ro/7-fara-un-sfert/.../211980-amoru-i-chior-numai-pe-intuneric.html>
www.avocatnet.ro/content/.../topicID_68578/Antecontract-vanzare-cumpare.html
<http://www.ziardecluj.ro/n-o-sa-iti-vina-sa-crezi-ce-palma-i-dat-emanuel-ungureanu-lui-mihai-lucan-cat-tupeu-pe-acest-om>
<http://linia1.ro/oracolul-din-delphi-daca-nu-voi-vota-cu-balasa-voi-vota-cu-mot-sau-invers>
<https://itineraires.revues.org/585>
www.google.ro
www.google.fr
www.google.it
www.cnrtl.fr
www.unibuc.ro/eBooks/filologie/dindelegan/22.pdf

Etymological Pleonasm

Abstract: *The present article consists of few aspects regarding the definition, the motivation and the interpretation of this linguistic phenomenon, quite frequent in today current language. Generally, the etymological pleonasm is a syntactic structure made of at least two components belonging to the same etymological family. Used together – irrespective of the reason they are used for – these components are semantically redundant. There are various explanations for that, but several of the most important ones are: a) deficient linguistic culture of the speaker, b) speaker's indifference to the forms and almost exclusive focus on the content, c) precarious reading habitude, d) 'hypercorrect' intention of stressing the expressed idea. In the same time, the etymological pleonasm is an illustration of both the semantic change of the words and of the historic aspect of the language.*

Keywords: *etymological pleonasm, analogy, hypercorrect, redundancy, etymological family.*